

Olajnövény

Világ- és európai piaci tendenciák

Az Oil World (2019) a tíz legfőbb olajmag (szójabab, gyapot, földimogyoró, napraforgó, repce, szezám, pálma, kopra, len, ricinus) globális termését az egy évvel korábbinál 11 százalékkal nagyobbra, 577,6 millió tonnára becsüli a 2018/2019. gazdasági évre (3. táblázat), ami mindenkori rekord lenne. A várakozások szerint az olajmagok együttes hozama 1,99 tonna/hektárra, a termőterületük 289,5 millió hektárra nő.

A kibocsátás bővülése ellenére a sajtólásra szánt volumen csak marginálisan nő, így a tíz legfőbb olajmagból 478,8 millió tonna kerülhet a világ olajútóiba a 2018/2019. évi szezonban. A szójabab, a gyapotmag és a repcemag olajipari feldolgozása alig változik, a napraforgómagé, a szezámé, a pálmamagé és a kopráé bővül, ellenben a földimogyoróé, a lenmagé és a ricinusmagé szűkül az Oil World (2019) előrejelzése szerint. Tekintettel a korábbi szezonok során felhalmozott készletekre, valamint a 2018/2019. gazdasági év bőséges termésére és visszafogott felhasználásra, a várakozások szerint a tíz fő olajmag globális átmenő készlete 121,3 millió tonnára duzzadhat. A felhasználás termelésnél kisebb mértékű bővülése a készlet/felhasználás mutató 1,4 százalékpontos javulását eredményezheti. Elsősorban a szójababkészletek gyarapodására lehet számítani, miközben a napraforgómagé és a repcemagé alig változik. A nemzetközi kereskedelemben jutó tíz legfontosabb olajmag mennyisége 179 millió tonna körül alakul a 2018/2019. évi szezonban.

Az Oil World (2019) a növényi olajok globális előállítását 206,4 millió tonnára prognosztizálja a 2018/2019. gazdasági évre vonatkozóan, ami 2 százalékkal meghaladná az előző szezonét. Az utóbbi évekhez hasonlóan pálmaolaj (75,0 millió tonna), szójaolaj (56,2 millió tonna), repceolaj (25,8 millió tonna) és napraforgóolaj (20,1 millió tonna) készül a legnagyobb

mennyiségben. A világ növényolaj-felhasználása várhatóan 4 százalékkal 206,3 millió tonnára emelkedik ugyanebben az összehasonlításban, miközben a zárókészlet 30 millió tonna körül maradhat.

Szójabab

A 2018-as naptári év elején aratták a déli félteke 2017/2018. gazdasági évi szójababtermését. A legnagyobb termelők közül Braziliában 122 millió tonnával a valaha volt legnagyobb mennyiséget takarították be a termelők (Oil World, 2019). Argentínában ellenben a 2016/2017. gazdasági évhez viszonyítva 33 százalékos termésdeficit következett be, így végül 35 millió tonna bab került a magtárakba. Itt ugyanis a szójabab vetésének idején uralkodó, hosszan tartó száraz, hideg idő jelentősen hátráltatta a szántóföldi munkákat és a tervezett terület egy részén el sem tudták a gazdák vetni a magot. Ráadásul termésveszteségük minimalizálása érdekében az argentin termelők a terület jelentős részén, 5 millió hektáron (28 százalék) vetettek rövidebb tenyészidejű, de alacsonyabb termőképességű szójafajtákat, szemben a szokásos 3 millió hektárral.

A 2017/2018. gazdasági évi termést 4 százalékkal felülmúló volumenű, 355,6 millió tonna szójababot takaríthatnak be a gazdák világszerte a 2018/2019. évi szezonban (Oil World, 2019), ami mindenkori rekord lehet. Az északi félteke termelését 173,0 millió tonna (+2 százalék), a déliét 182,6 millió tonna (+6 százalék) körül várják. Úgy tűnik, a főbb szójatermelő országok közül az USA mellett Argentína is növeli kibocsátását az előző gazdasági évihez viszonyítva, miközben Braziliáé csökken. A szójabab globális kínálata soha nem látott nagyságúra, 449,8 millió tonnára (+3 százalék) duzzadhat a 2018/2019. évi szezonban. Az olajütőkben várhatóan az előző szezonhoz hasonlóan közel 300 millió tonna terményt dolgoznak fel, az egyéb felhasználásra kerülő szójabab mennyisége

3. táblázat: A tíz legfőbb olajmag globális mérlege

	millió tonna	
	2017/2018. gazdasági év	2018/2019. gazdasági év
Nyitókészlet	110,0	112,1
Termelés	566,3	577,6
Import	180,9	178,2
Forrás	676,3	689,7
Felhasználás	564,1	568,4
Export	178,5	178,9
Zárókészlet	112,1	121,3
Készlet/felhasználás, %	19,9	21,3

Forrás: Oil World

pedig 3 százalékkal 45,9 millió tonnára növekszik. A felhasználást jócskán meghaladó termelés miatt 2019. augusztus végén rekordszintű készlet halmozódhat fel: 104,4 millió tonna (+11 százalék) szójabab maradhat a tárolókban. A globális készlet/felhasználás mutató az egy évvel korábbihoz képest előreláthatóan 2,8 százalékponttal 30,2 százalékra nő (4. táblázat).

A világ első számú szójababtermelőjénél, az Amerikai Egyesült Államokban az egy évvel korábbi 4 millió tonnával meghaladó mennyiségű, 123,7 millió tonna terményt takarítottak be a gazdák 2018-ban, ami mindenkorinak számított (Oil World, 2019). Az észak-amerikai ország szójababexportja 12 százalékkal csökken a 2018/2019. gazdasági évben, vagyis 49,8 millió tonnát szállíthat a világpiacra, az exportőrök rangsorában Brazília mögött másodikként, a globális kereskedelemről 33 százalékot kihasználva. A kivitel visszaesése jórészt az USA és Kína között 2018 tavaszán kezdődött és nyarán kibontakozott kereskedelmi konfliktussal magyarázható. Kína ugyanis – válaszként az USA számos kínai terméket érintő, 2018. június közepén bevezetett 25 százalékos importvámjára – az USA-ból származó szójabab behozatalára szintén 25 százalékos vámot vetett ki 2018. július 6-án. Tekintettel arra, hogy az első számú szójababimportőr Kína az USA szójababexportjának rendszerint 60 százalékát vásárolja, a két ország közötti konfliktus átrendezte a szójabab külkereskedelmi útvonalait. A 2018/2019. évi szezon első felében az USA helyett Brazília vált az ázsiai ország fő beszállítójává: 2018. október és 2019. január között 16,0 millió tonna brazil termény érkezett Kínába, 116 százalékkal meghaladva az előző szezon azonos időszakának volumenét (IGC, 2019).

Ugyanakkor az USA – az exportstatisztikája alapján – mindössze 4,7 millió tonna szójababot szállított az ázsiai országba 2018. szeptember 1. és 2019. március 21. között, ami az egy évvel korábbi volumen alig egyötöde. Az USA exportőrei a kínai helyett kénytelenek voltak más piacokat keresni, és növelték az EU-ba (ahol

a brazil importtermék jelenléte csökkent) és Argentínába irányuló kiszállításait, de még így is jócskán elmaradt kivitelük a szokásos ütemtől: az előző szezon hasonló periódusához képest közel 30 százalékkal kevesebb, 29,2 millió tonna termény exportját regisztrálta az USDA a 2018. szeptember 1. és 2019. március 21. közötti időszakra vonatkozóan. Az USA-ban így a sajtolásra szánt volumen 1 százalékos növekedése ellenére (57,3 millió tonnára) a zárókészlet 26 millió tonnával rekordszintűre duzzadhat a 2018/2019. évi szezon végére.

A 2018/2019. gazdasági évi globális szójababtermésre vonatkozó előrejelzéseket bizonytalanná tette, hogy a világtermelés felét adó két dél-amerikai országban, Argentínában és Brazíliában 2019 tavaszán fejezik be a betakarítást. Brazíliában az előző évi rekordtól 6 százalékkal kevesebb, 115,0 millió tonna termést jeleztek a szakértők (Oil World, 2019). A világ első számú szójababexportőréként számoltartott dél-amerikai ország 2018-ban rekordvolumen, 83,6 millió tonna olajmagot szállított a világpiacra, miközben a belpiaci feldolgozás 43,6 millió tonnára bővült. Az elemzők arra számítanak, hogy – a 2018. évihez hasonló szintű felhasználás mellett – legfeljebb 70,0 millió tonna brazil szójabab kivitelére kerülhet sor 2019-ben, és ennek jó része az év első felében valósulhat meg. Brazíliában a zárókészlet 21 százalékkal 27,0 millió tonnára apadhat.

A világ harmadik legnagyobb szójababtermelőjének számító Argentínában a prognózisok szerint 50 százalékkal nő a 2019. évi termés a rendkívül gyenge 2018. évihez képest: akár 52,5 millió tonna szójababot is betakaríthatnak a gazdák (Oil World, 2019). A termény belpiaci feldolgozása ennek ellenére mindössze 5 százalékkal 38,6 millió tonnára emelkedhet az egy évvel korábbihoz képest a 2018/2019. gazdasági évben. Sőt, a szezon első felét jellemző élénk kínai vásárlások és az argentin gazdák visszafogott eladási hajlandósága a dél-amerikai ország importjának bővülését eredmé-

4. táblázat: **A szójabab és a szójadara globális mérlege**

	millió tonna			
	Szójabab		Szójadara	
	2017/2018. gazdasági év	2018/2019. gazdasági év	2017/2018. gazdasági év	2018/2019. gazdasági év
Nyitókészlet	95,61	94,22	8,97	9,67
Termelés	341,94	355,62	235,45	234,31
Import	154,71	152,38	64,78	66,21
Forrás	437,55	449,84	244,42	243,98
Felhasználás	343,33	345,44	234,35	235,34
Export	152,44	153,07	65,18	65,99
Zárókészlet	94,22	104,40	9,67	8,86
Készlet/felhasználás, %	27,4	30,2	4,1	3,8

Forrás: Oil World

nyezheti a 2018/2019. évi szezonban a magas termelői készletek ellenére. Az argentin termelők ugyanis 2019 első hónapjaiban már akkora volumenben értékesítettek kukoricát és búzát, amellyel likviditásukat helyreállították, ezért nem kapkodnak a szójabab eladásával. Az argentin sajtolóüzemek így saját szükségletük fedezése érdekében az USA-ból és Paraguayból szereztek be alapanyagot. Mindezek eredményeként Argentína szójababexportja akár az ötszörösére (10,0 millió tonnára) emelkedhet a 2018/2019. szezonban, behozatala 40 százalékkal 6,6 millió tonnára nőhet, miközben rekordszintű készlet (+33 százalék, 32,0 millió tonna) halmozódhat fel. Mindez a feldolgozott termék, a szójadara exportjára is kihat: a világ első számú szójadara-exportőreként Argentína a 2017/2018. gazdasági évinél 3 százalékkal többet, azaz 27,4 millió tonnát vihet a nemzetközi forgalomba a 2018/2019. évi szezonban.

A termelés növekedésének és a világpiacon forgalom élénkülésének fő hajtóereje Kína növekvő szójababigénye volt a korábbi szezonokban, azonban a 2018/2019. gazdasági évben ez a kínai kereslet lanyhulásával megtorpant. Kína szójabab-felhasználása – elsősorban a húsfogyasztás növekedésével összefüggő állatállomány-bővülés miatt – dinamikusan nőtt az elmúlt évtizedben. Az ország importszójababtól való függőségét továbbra is erősíti, hogy alacsony szintű termelése mellett (–13 százalék, 14,2 millió tonna) nagy volument dolgoz fel: a 2018/2019. gazdasági évben 84,5 millió tonnát szán olajipari feldolgozásra (Oil World, 2019). A feldolgozás és az import csökkenése mögött egyrészt az áll, hogy az USA és Kína közötti 2018. évi kereskedelmi konfliktus folyamán az ázsiai ország az USA helyett más exportőröktől igyekezett beszerezni a hiányzó volument, ami a jelek szerint nem teljesíthető maradéktalanul. A kieső mennyiséget más alapanyagok, például olajmagdarák importjával próbálja pótolni. Másrészt a visszaesés a 2018 második felében megjelent és egyre terjedő afrikai sertéspestissel is összefüggésbe hozható, hiszen a világ legnagyobb sertésállományával rendelkező Kínában a kényszervágások miatt komoly létszámcsökkenés következett be, ami bizonytalan mértékig csökkenti a takarmányszükségletet.

A Stratégie grains (2018c, 2019b) szerint 2018-ban 1 százalékkal 960 ezer hektárra csökkent a szójabab termőterülete az Európai Unióban. A hektáronkénti átlagtermés 7 százalékos (2,9 tonna/hektárra) javulása a kibocsátás 6 százalékos bővülését (2,8 millió tonnára) eredményezte. Ez azonban továbbra is csupán a töredékét fedezi a belpiaci szükségletnek. Az unió vezető szójababtermelőjének számító Olaszországban elsősorban a hozam növekedése miatt a 2017. évinél 15 százalékkal több, azaz 1,1 millió tonna szójababot takarítottak be a gazdák 2018-ban. Kibocsátásban tőle messze elmaradt a második és a harmadik legnagyobb

termelő tagország, Franciaország és Románia, ahol 400 ezer tonna (–3 százalék), illetve 330 ezer tonna (+1 százalék) volt a termés. Magyarország 174 ezer tonna termelésével (–7 százalék, AM) hatodik a rangsorban Horvátország és Ausztria mögött. Az unió szójababtermelése előreláthatóan a 16,6 millió tonnára jelzett belpiaci feldolgozás 16 százalékát fedezi a 2018/2019. gazdasági évben, ezért további 15,3 millió tonna szójabab érkezik a harmadik országokból, a korábban leírtakból kifolyólag döntően az USA-ból (58 százalék részesedés) és Brazíliából (25 százalék). Az állattenyésztés teljes szükségletének fedezése érdekében a közösségben előállított 12,9 millió tonna szójadara mellé még 18,8 millió tonna behozatala szükséges, főként Argentínából (42 százalék) és Brazíliából (40 százalék).

A világ szójadara-előállítás 234,3 millió tonnára (–0,5 százalék) tehető a 2018/2019. évi szezonban (Oil World, 2019). A dara világpiacon forgalma a 2018 október és 2019 szeptembere közötti időszakban 1 millió tonnával 66 millió tonnára nőhet. Az elemzők a szójaolaj előállítását és felhasználását egyaránt 56 millió tonna körül jelzik, és előreláthatóan 11,1 millió tonna termék cserél gazdát a nemzetközi piacon a folyó gazdasági évben. A szójaolajkészlet világszinten várhatóan 5,9 millió tonna lesz.

Napraforgómag

A napraforgómag globális kibocsátása rekordszintre, 52,6 millió tonnára nőhet a 2018/2019. gazdasági évben (Oil World, 2019), köszönhetően a termőterület 2 százalékos és a hozam 5 százalékos növekedésének. A termeléssel párhuzamosan az olajipari felhasználás is soha nem látott volument érhet el, 47,6 millió tonna sajtolására kerülhet sor. A külkereskedelemben jutó mennyiség 2,7 millió tonnára (+4 százalék) nőhet, miközben a zárókészlet 3,9 millió tonnára (+3 százalék) duzzadhat (5. táblázat).

Világszinten 20,1 millió tonna napraforgóolajat állíthatnak elő az olajmalmok, a felhasználást 19,8 millió tonnára jelzik a szakértők (5. táblázat). A legnagyobb napraforgóolaj-exportőr Ukrajna és Oroszország marad, az importőrök között első helyen India áll, majd az EU és Kína következik a sorban. A napraforgómag-termelés szempontjából piacvezető Ukrajnában és Oroszországban a hozam- és a területnövekedés eredményeként a 2017. évinél több mag került a tárolókba 2018-ban. Előbbinél 15,5 millió tonnára (+15 százalék), utóbbinál 12,7 millió tonnára (+15 százalék) bővült a kibocsátás. A két fekete-tengeri országban szinte a teljes olajmagtermés belföldön kerül feldolgozásra. Az Oil World (2019) szerint Ukrajnában 6,5 millió tonnára (+14 százalék), Oroszországban 5,1 millió tonnára (+11 százalék) nőhet a napraforgó-

olaj kibocsátása a 2018/2019. gazdasági évben. Az Ukrajnában előállított olaj hozzávetőlegesen 90 százalékát az ország határain kívül értékesítik, ami a 2018/2019. évi szezonban 6,0 millió tonnát tehet ki. Oroszországban az utóbbi években 2,4 millió tonna igény jelentkezik a napraforgóolaj iránt, amit a bel-földi olajmalmok könnyen kiszolgálnak. Emellett jócskán jut exportra is, ami a 2018/2019. gazdasági évben 2,5 millió tonnára (+12 százalék) rúghat. A két fekete-tengeri ország együttesen a napraforgóolaj nemzetközi forgalmának háromnegyedét bonyolítja.

Az Európai Unió napraforgómag-termelése 3 százalékkal mérséklődött 2018-ban, ugyanis a hektáronkénti hozam 3 százalékos javulása nem kompenzálta a terület 5 százalékos zsugorodásából eredő kiesést. A Stratégie grains (2019b) szerint 4,1 millió hektárról 2,3 tonna/hektár átlagtermés mellett 9,5 millió tonna napraforgómagot takarítottak be a gazdák 2018-ban. A legfőbb termelő tagországok közül Románia növelte termelését: a 2,6 millió tonna kibocsátás (+10 százalék) a terület és a hozam (+2 százalék és +7 százalék) együttes növekedésének eredménye. A termelésben második helyen álló Bulgáriában 2 millió tonna alá süllyedt a napraforgómag-termés 2018-ban, miután a terület 12 százalékkal 760 ezer hektárra csökkent. Magyarország annak ellenére megőrizte harmadik helyét a rangsorban, hogy a 2017. évinél 8 százalékkal kevesebb napraforgómagot takarítottak be a termelők 2018-ban. Franciaországban a hektáronkénti termés 18 százalékkal 2,3 tonnára esett, és a termőterület 6 százalékos zsugorodásával együtt a termelés 1,3 millió tonnára szűkült (-23 százalék). A várakozások szerint az unió napraforgómag-exportja 33 százalékkal 434 ezer tonnára esik a 2018/2019. gazdasági évben, ugyanakkor az import 13 százalékkal nő, 539 ezer tonna érkezik a harmadik országokból (Stratégie grains, 2018d, 2019b). Az EU-ban így 8,7 millió tonna napraforgómagot fordíthatnak olaj előállítására a 2018/2019. évi szezon-

ban, az egy évvel korábbinál 2 százalékkal többet. Ez 3,7 millió tonna olaj előállítására elegendő, holott az uniós igény 4,9 millió tonnára tehető, aminek fedezéséhez, továbbá a tartalékok szinten tartásához 1,7 millió tonna napraforgóolaj behozatala szükséges.

Az Oil World (2019) a déli félteke legnagyobb napraforgómag-termelő országának, Argentínának a 2018/2019. gazdasági évi napraforgómag-termését 3,8 millió tonnára becsüli, ami 10 százalékkal múlt felül az előző szezon kibocsátását. A kínálat bővülése miatt a dél-amerikai ország napraforgóolaj-termelése 17 százalékkal 1,5 millió tonnára emelkedhet, és ennek közel 60 százalékát exportálhatja a 2018/2019. évi szezonban.

Repcemag

Az Oil World (2019) világszinten 64,7 millió tonna repcemagtermést jelez a 2018/2019. gazdasági évre, ami az előző szezon kibocsátását 3 százalékkal múlt alul. Az átlagtermés kissé gyengült, míg a növény termőterülete 1 százalékkal nőtt egy év alatt. A termelés szűkülése ellenére az egy évvel korábbihoz hasonló volumen, 62,1 millió tonna repcemag juthat olajipari feldolgozásra. A termény nemzetközi forgalma mérséklődhet, aminek Ausztrália 2017/2018. gazdasági évinél gyengébb termeléséből fakadó kisebb világpiaci kínálata a fő oka: összesen 16,0 millió tonna termény fordulhat meg a világpiacon a 2018/2019. gazdasági évben. Kanada külpiaci részesedése 10,3 millió tonna exporttal 64 százalékra tehető, miközben Ausztráliáé 1,5 millió tonna canolakivitellel (-36 százalék) 10 százalékra zsugorodik (2017/2018: 15 százalék), ezzel az exportőrök rangsorában a harmadik helyre csúszik. A 2018/2019. gazdasági évben Ukrajna foglalhatja el a dobogó második fokát 2,6 millió tonnára élénkülő (16 százalékos részesedés) kivitellel. Az importőrök oldaláról az EU behozatala 4,5 millió tonna marad-

5. táblázat: A napraforgómag és a napraforgóolaj globális mérlege

	Napraforgómag		Napraforgóolaj	
	2017/2018. gazdasági év	2018/2019. gazdasági év	2017/2018. gazdasági év	2018/2019. gazdasági év
Nyitókészlet	3,77	3,73	2,48	2,38
Termelés	49,36	52,61	18,90	20,12
Import	2,54	2,65	10,08	11,05
Forrás	53,13	56,34	21,38	22,50
Felhasználás	49,40	52,48	19,09	19,75
Export	2,55	2,66	9,98	11,11
Zárókészlet	3,73	3,86	2,38	2,69
Készlet/felhasználás, %	7,6	7,4	12,5	13,6

Forrás: Oil World

6. táblázat: A repcemag és a repceolaj globális mérlege

millió tonna

	Repcemag		Repceolaj	
	2017/2018. gazdasági év	2018/2019. gazdasági év	2017/2018. gazdasági év	2018/2019. gazdasági év
Nyitókészlet	6,25	8,98	3,53	3,30
Termelés	66,97	64,74	25,74	25,75
Import	16,33	15,99	4,85	5,08
Forrás	73,22	73,72	29,27	29,05
Felhasználás	64,24	64,56	25,87	26,08
Export	16,22	15,92	5,00	5,10
Zárókészlet	8,98	9,16	3,30	2,95
Készlet/felhasználás, %	14,0	14,2	12,8	11,3

Forrás: Oil World

hat, míg Kínáé 4,4 millió tonnára (–7 százalék) mérséklődhet. A repcemag globális zárókészlete 2 százalékkal 9,2 millió tonnára duzzadhat a szezon végére (6. táblázat).

Az Oil World (2019) szerint 25,8 millió tonna repceolajat állíthatnak elő világszerte a 2018/2019. évi szezonban, ami közel azonos az előző gazdasági év kibocsátásával. A repceolaj iránti globális keresletől épphogy elmarad ez a volumen, így a zárókészlet 3 millió tonna alá apad. A legnagyobb olajexportőr Kanada marad, az importőrök között pedig első helyen az USA állhat.

Az Európai Unióban az átlaghozam gyengülése (2,9 tonna/hektárra) és a termőterület növekedése (6,9 millió hektárra) együttesen a termelés 10 százalékos csökkenését eredményezte, azaz 20 millió tonna repcemagot takarítottak be a gazdák 2018-ban (Stratégie grains, 2019b). A középső és nyugati tagországokban ugyanis a szokatlanul meleg és száraz tavaszi idő hatására lerövidült a virágzás ideje, ami negatívan hatott a terméskötődésre, majd a nyári forróság miatt tovább romlottak a kilátások. Franciaországban 2018 nyarán 1,6 millió hektár (+15 százalék) hozott termést, ugyanakkor a hozam 20 százalékkal gyengült, így összességében 5,0 millió tonna repcemagot, az előző évinél 8 százalékkal kevesebbet arattak a termelők. Németország 2018. évi eredménye (–14 százalék, 3,7 millió tonna) már harmadik éve csupán a második helyre elegendő az uniós termelők rangsorában. Lengyelországban 19 százalékkal 2,2 millió tonnára, az Egyesült Királyságban 4 százalékkal 2,1 millió tonnára csökkent a termelés. Romániában a terület növekedése ellenére a hozam 23 százalékos romlása miatt a 2017. évinél 15 százalékkal kevesebb, azaz 1,6 millió tonna mag került a magtárakba. Az EU-ban olajelőállításra az egy évvel korábbinál 2 százalékkal keve-

sebb, azaz 23,5 millió tonna repcemagot használhatnak fel a 2018/2019. gazdasági évben, amit nem fedez a belpiaci termelés. A 4,2 millió tonnára jelzett import (+2 százalék) az olajipari és az egyéb célú felhasználás, valamint a készletek szinten tartása érdekében is szükséges. A behozatal 50 százalékát Ukrajna, további 27 százalékát Ausztrália és 17 százalékát Kanada biztosítja. Az előállított 9,9 millió tonna repceolaj teljes egészében az Európai Unióban kerül felhasználásra.

Kanadában a hektáronkénti canolatermés és a termőterület kismértékű csökkenése miatt a kibocsátás a 2017. évihez viszonyítva 5 százalékkal 20,3 millió tonnára mérséklődött 2018-ban (Oil World, 2019). A belső olajipari feldolgozásra szánt 9,4 millió tonna mellett az ország a világ első számú repcemagexportőreként 10,3 millió tonnát helyezhet el külföldön, elsősorban Kínában, Japánban és Mexikóban (IGC, 2019). Az észak-amerikai ország a jelentős mennyiségű repcemag mellett az évente előállított 4,1 millió tonna repceolaj háromnegyedét szintén exportálja, ezzel a repceolaj-exportőrök között is vezető szerepet tölt be.

Ausztráliában a termőterület zsugorodása és a hektáronkénti hozam gyengülése miatt mindössze 2,2 millió tonna canolamagot takarítottak be a 2018/2019. gazdasági évben, szemben az egy évvel korábbi 3,7 millió tonnával (Oil World, 2019). Ebből a terméskötődésből 1,5 millió tonna jut exportra (–36 százalék), jórészt az Európai Unióba (73 százalék). Ukrajnában a termőterület dinamikus növekedése révén számottevően nőtt a repcemagtermés 2018-ban. Az 1,2 millió hektár termőterületről (+34 százalék) 2,63 tonna/hektár (–4 százalék) hozam mellett 3,0 millió tonna volt a kibocsátás (+29 százalék). A 2,6 millió tonnára rúgó kivitel elsődleges célpiaca a Stratégie grains (2019b) szerint továbbra is az Európai Unió lesz.

Magyarországi piaci tendenciák

Kínálat

Magyarországon a 2017. évi rekordhoz képest 11 százalékkal zsugorodott a napraforgómag területe 2018-ban, a KSH adatai szerint összesen 619 ezer hektárról került a tárolókba a termés. A rendkívül magas, 2,96 tonna/hektár hozam ellenére összességében 9 százalékkal 1,8 millió tonnára csökkent a termés.

A KSH adatai szerint repcemagot a valaha volt legnagyobb területéről, 331 ezer hektárról takarítottak be a gazdák 2018-ban. Az egy évvel korábbihoz hasonló, 3,0 tonna/hektár hozam mellett rekordszintű, 1,0 millió tonna termés betakarítására került sor.

A szója termőterülete 2018-ban 60 ezer hektár volt, és a betakarított 174 ezer tonna termés 7 százalékkal múlta felül az egy évvel korábbi mennyiséget.

Bel- és külpiazi értékesítés

A KSH adatai szerint Magyarországon a napraforgómag felvásárlása a 2017. évinél 19 százalékkal több, 839 ezer tonna volt 2018-ban. Ebben nagy szerepe volt annak, hogy az ótermés (2017. évben betakarított) belpiazi forgalma az év első kétharmadában a kétszeresére nőtt 2017 azonos időszakához viszonyítva (289 ezer tonnára). Az újtermés betakarítását követően (2018 utolsó harmada) cserélt gazdát a teljes 2018. évben felvásárolt mennyiség 65 százaléka, azaz 548 ezer tonna. A kereskedés szeptemberben és októberben csúcsozott ki, közel 500 ezer tonna termény fordult meg a piacon ekkor. Nettó napraforgómag-exportórként (7. ábra) az egy évvel korábbinál 38 százalékkal

nagyobb volument, 459 ezer tonnát helyeztünk el a külpiacon. A szállítmányok 26 százaléka Németországba, 20 százaléka Ausztriába, 15 százaléka Olaszországba irányult, emellett Hollandia, Csehország és Románia egyenként 11 százalékkal részesedtek a külpiazi értékesítésből. A napraforgómag importja 23 százalékkal 152 ezer tonnára mérséklődött, amelynek 75 százaléka Romániából érkezett 2018-ban. Napraforgóolajból a 2017. évinél 2 százalékkal nagyobb volumen, 577 ezer tonna talált vevőre a nemzetközi piacon 2018-ban, a kivitel jórészt Hollandiába (30 százalék) és Németországba (18 százalék) irányult.

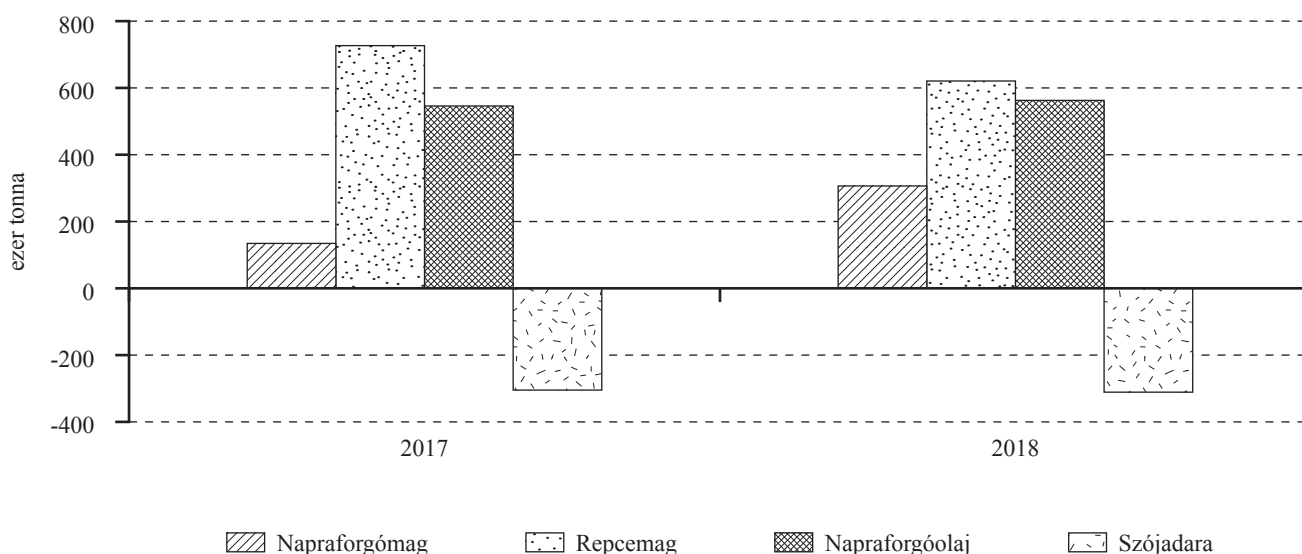
Magyarország repcemagexportja 11 százalékkal 707 ezer tonnára csökkent, amelynek 44 százaléka Németországba, 28 százaléka Ausztriába került. A repceolajexport alulmúlta az importot, mindössze 30 ezer tonnát szállítottak ki, miközben 61 ezer tonna érkezett külföldről.

Magyarország szójadaraimportja 4 százalékkal 430 ezer tonnára csökkent 2018-ban az előző évihez viszonyítva (4. melléklet). A szójadara elsősorban az USA-ból és Braziliából érkezett Szlovénia és Németország tengeri kikötőin keresztül. Ezzel egy időben 17 százalékkal 119 ezer tonnára apadt a szójadara kivitele, amelynek 30 százaléka Ausztriába, 22 százaléka Romániába, 10 százaléka Bosznia-Hercegovinába, további 8 százaléka Szerbiába került.

A piaci árak tendenciája

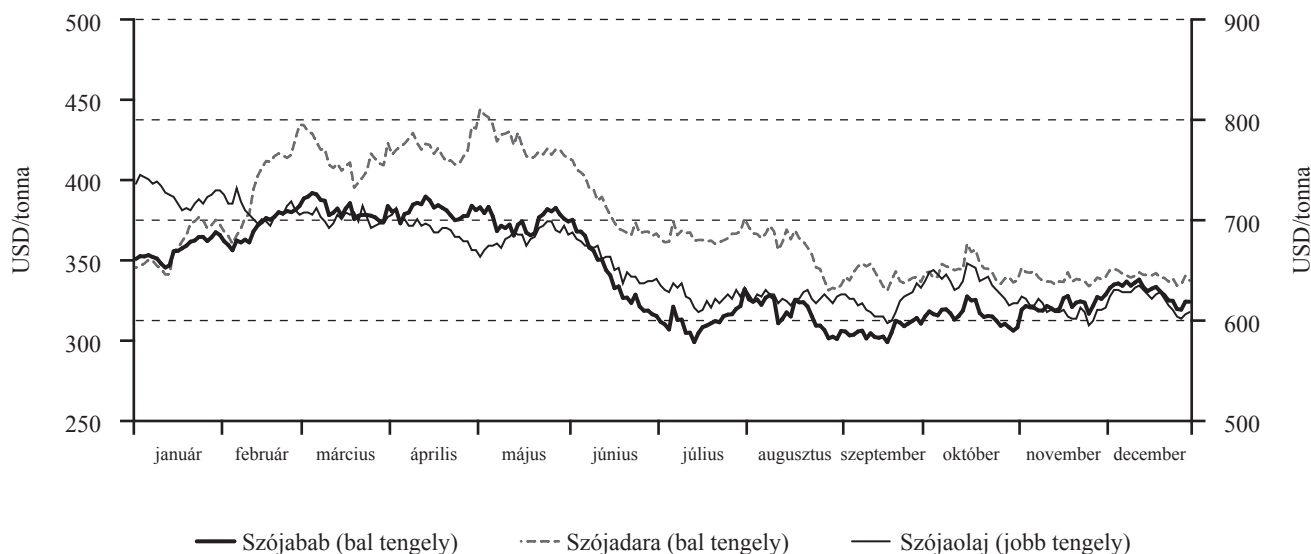
A chicagói árutőzsdén (CME/CBOT) a 2017/2018. gazdasági évi romló argentinai szójababterméskilátások eredményeként a szójabab fronthavi jegy-

7. ábra: Egyes olajnövények és származékaik külkereskedelmének egyenlege (2017–2018)

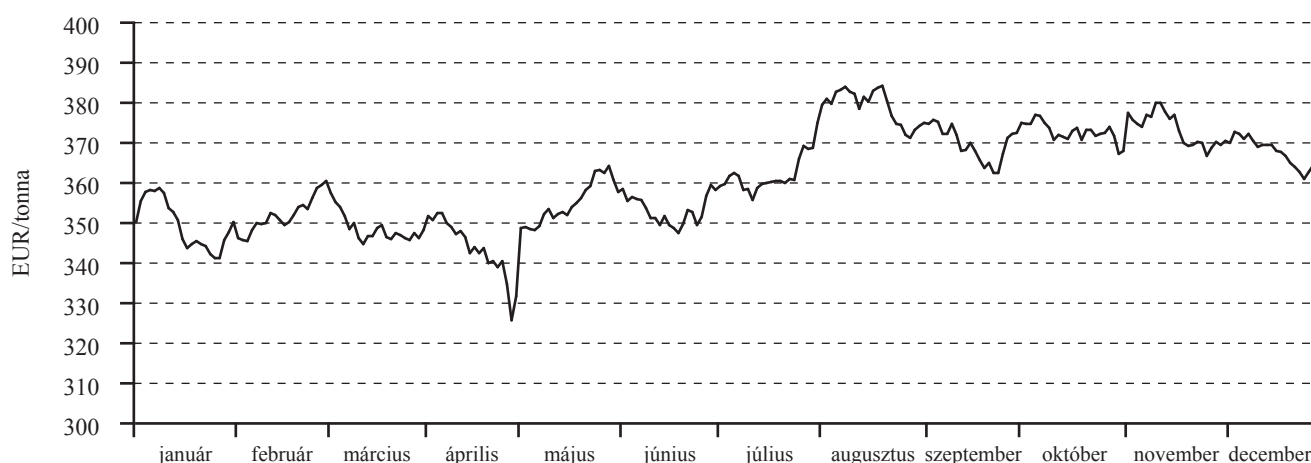
Forrás: KSH

8. ábra: A szójabab, a szójadara és a szójaolaj fronthavi jegyzése a chicagói árutőzsdén (2018)

Forrás: CME Group

9. ábra: A repcemag fronthavi jegyzése a párizsi árutőzsdén (2018)

Forrás: Euronext/MATIF

zése az év eleji 350 dollár/tonna körüli szintről 400 dollár/tonna közelébe emelkedett március elejére. A gyenge argentinai termés ellenére a bőséges brazilai kibocsátás hatására nem szabadult el a termés ára, és fronthavi jegyzése 380 dollár/tonna körüli szinten állapodott meg május végéig. A júniusi árzuhanás az USA és Kína közötti kereskedelmi konfliktus kibontakozásának tudható be, és annak fennállása volt a fő akadály a észak-amerikai szójabab jelentősebb áremelkedésének (8. ábra).

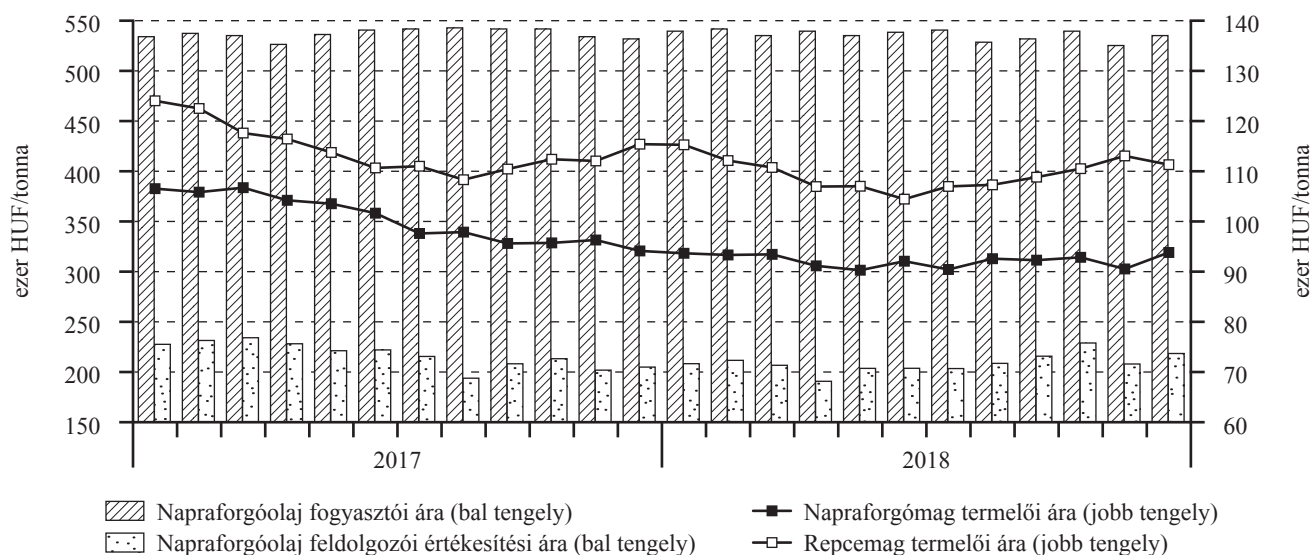
A chicagói árutőzsdén a szójadara fronthavi jegyzése átlagosan 30 dollár – legfeljebb 62 dollár – eltéréssel követte az alapanyag kurzusának változását 2018-ban, jórészt felülmúlva azt. A szójaolaj legközelebbi lejáratra szóló jegyzése az év eleji 741 dollár/tonna éves csúcsnál 18 százalékkal alacsonyabb szinten, 600 dollár/tonna környékén zárta az évet (8. ábra).

Az év első hónapjaiban az északi félteke repce-állományainak állapotáról érkező hírek, valamint a 2017/2018. gazdasági évi termelésre és zárókészletre vonatkozó pozitív korrekciók mellett a szójabab és a szójadara chicagói jegyzésének alakulása volt hatással a repcemag fronthavi jegyzésére a párizsi árutőzsdén (Euronext/MATIF). Az Argentínából és Indonéziából származó biodízel uniós importvámjának eltörlése – a biztató uniós repcemagtermés-kilátással és a bővülő tartalékokkal együtt – jelentős nyomást gyakorolt a termés tőzsdei jegyzésére a tavaszi hónapokban, tekintettel arra, hogy korlátozás nélkül jutott az importbiodízel az európai felhasználókhoz. A későbbiekben a 2018. évi európai repcemagterméssel kapcsolatos aggodalmak erősödésével párhuzamosan nőtt a repcemag legközelebbi lejáratra szóló jegyzése a párizsi árutőzsdén, és augusztus első napjaiban 380 euró/tonna fölé emelkedett. Noha a világtermelésben meghatá-

rozó Kanadában a canola-, Ukrajnában a repcemagtermelés nőtt 2018-ban, az EU mellett Ausztráliában is a vártnál kevesebb termény került betakarításra, ami – a repcemag és termékei iránt élénkülő kereslet mellett – megakadályozta a jegyzés erőteljesebb esését a betakarítást követően. A kurzus 360–380 euró/tonna között ingadozott augusztus és november között, amihez az előzőeken túl az is hozzájárult, hogy az Európai Unióban a nyár végi, őszi szárazság jelentősen hátráltatta a vetést, ami a termőterület csökkenéséhez vezetett. A repcemag jegyzésének év végi mérséklődése az ausztráliai és kanadai betakarításnak tudható be (9. ábra).

Magyarországon a NAIK AKI PÁIR adatai szerint a napraforgómag a 2017. évinél átlagosan 7 százalékkal volt olcsóbb 2018-ban: a termény áfa és szállítási költség nélküli éves termelői ára 92,1 ezer forint/tonna volt. A repcemag termelői ára 4 százalékkal 107,7 ezer forint/tonnára gyengült egy év alatt. Az ipari napraforgómag árának csökkenése begyűrűzött a feldolgozott termékek árába is (10. ábra): a nyers és a finomított napraforgóolaj értékesítési ára 5, illetve 1 százalékkal 209,4 és 275,2 ezer forint/tonnára mérséklődött. Eközben a napraforgódara feldolgozó értékesítési ára 11 százalékkal 56,2 ezer forint/tonnára emelkedett (5. melléklet).

10. ábra: A napraforgó- és a repcemag termelői, a finomított napraforgóolaj feldolgozó értékesítési és fogyasztói ára (2017–2018)

Forrás: NAIK AKI PÁIR, KSH